

pána ministra dostali všetky delegácie, ktoré sa zúčastnili na konferencii.

V sobotu 8. septembra sa konalo osobitné rokovanie v pléne o zahrnutí občianskej spoločnosti do vzdelávania pre všetkých. Tému v úvodnom referáte uviedol a rokovaniu predsedal generálny riaditeľ UNESCO pán Koichiro Matsuura. Generálny riaditeľ vo svojom vystúpení zdôraznil význam nevládných organizácií a iných občianskych organizácií a združení v procese implementácie programu Vzdelávanie pre všetkých. Tento program nemôže byť úspešný bez toho, aby sa doň nezapojili všetci partneri

a aktéri. Predstavili sa štyri krajiny (z každej dostal slovo jeden predstaviteľ vlády a jeden predstaviteľ mimovládnych alebo občianskych združení) – Ghana, Mozambik, Nepál a Jemen, z ktorých sa uviedli konkrétne príklady zapojenia občianskej spoločnosti do plnenia vládnych programov vzdelávania.

Počas konferencie vybraným významným pedagógom z rôznych krajín udelili Komenského medaily za ich celoživotné dielo. Komenského medaila sa udeľuje v spolupráci s českým ministerstvom školstva od roku 1992.

Mária Hrabinská

Michal Stríženec: SÚČASNÁ PSYCHOLÓGIA NÁBOŽENSTVA. Bratislava: Iris, 2001. 237 s.

Približne pred sto rokmi sa vytvorila vedná disciplína psychológia náboženstva, ktorá významne prispieva k objasneniu mnohých psychologických otázok, súvisiacich s vierou človeka spojenou s príslušnosťou k niektorému náboženstvu. Z toho vyplýva, že predložená monografia nie je náboženskou psychológiou, t. z. psychológiou určitého náboženstva, napr. kresťanského. Podľa M. Strížence: „Psychológia náboženstva je vedná disciplína v rámci aplikovaných psychologických vied, ktorá skúma psychologické zákonitosti náboženského správania a prežívania, náboženských postojov a hodnôt ľudí, ktorí veria v existenciu a vplyvy božstva alebo iných nadprirodzených síl“. Zameriava sa teda na psychologické zákonitosti, ktoré súvisia s javom religiozity (oddanosti náboženskej viere) v spoločenskom živote človeka bez ohľadu na hranice a kultúrne prostredie, v ktorom existujú. Inými slovami, psychológia náboženstva neskúma Boha ako

takého, ale rozmanité postoje ľudí k Bohu.

Autor monografie PhDr. M. Stríženec, DrSc., je špičkový odborník v psychológii náboženstva. V odbornej verejnosti – doma aj v zahraničí – je známy desiatkami odborných štúdií z tejto problematiky. Recenzovaná kniha je po publikáciách: Psychológia náboženstva. (Bratislava: Veda 1996) a Aktuálne problémy psychológie náboženstva. (Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 1999) jeho tretou knižnou monografiou. Autor ju napísal ako učebnicu pre potreby študentov vysokých škôl. Z uvedeného zamerania vyplýva jej obsahové osnovanie.

Prvé kapitoly učebnice autor venuje problematike vymedzenia predmetu tejto disciplíny, jej príbuzným vedným disciplínam, ako aj hlavným trendom jej doterajšieho vývoja v okolitých krajinách a u nás. Osobitnú kapitolu tvorí problematika základných metodologických otázok výskumu v psychológii náboženstva. Autor konštatuje, že v dosiaľ

používaných metodikách výskumu nemožno rozlíšiť psychologické, sociálne a náboženské determinanty. Napriek širokému rozsahu doterajších metód výskumu autor upozorňuje na potrebu nových mier religiozity, ktoré by umožnili lepšie objasniť napr. vzťah zážitku transcendentnosti k environmentálnym a interpersonálnym postojom.

Druhá časť práce sa zameriava na objasnenie a vývin základných pojmov psychológie náboženstva. Patria k nim: viera, religiozita, spiritualita, svedomie, ortodoxnosť, fundamentalizmus, ale aj pojmy, ktoré súvisia s náboženským zážitkom (modlitba, meditácia, mystika, extáza, glosolália a pod.). V závere tejto časti autor kriticky konštatuje, že vzhľadom na značnú intímnosť náboženských zážitkov, ako aj vzhľadom na predpokladané pôsobenie nadprirodzenej skutočnosti na dotyčné osoby, nie je možné v tejto oblasti dospieť k overiteľným teoretickým koncepciám.

Tretia časť práce je venovaná osobnostno-psychologickým aspektom religiozity. V rámci nej sú spracované najmä také všeobecné témy, ako náboženské potreby, hodnoty a hodnotové orientácie, ale aj špeciálne témy súvisiace s náboženstvom a zdravím človeka (samovraždy, telesné zdravie, strach zo smrti, kvalita života a pod.). Autor v tejto súvislosti konštatuje, že nedostatok viacerých empirických zistení, pokiaľ ide o zdravie, je v tom, že sa opierajú iba o výpovede skúmaných osôb a dosť absentujú objektívne medicínske ukazovatele, hoci ani psychológia, ani medicína nemôžu postrehnúť dosah transcendentných vplyvov. V tejto súvislosti autor osobitnú kapitolu venuje problematike záťaže a jej náboženského zvládania a dospieva k záveru, že čím väčšiu úlohu hrá náboženstvo v živote človeka, tým častejšie a ľahšie je "použiteľné" pri zvládaní rozličných osobných záťaží. Uvedenú skutočnosť ilus-

truje napr. modlitbou: „Bože, daj mi pokoj, aby som prijal veci, ktoré môžem zmeniť, trpezlivosť, aby som sa zmieril s tým, čo zmeniť nemôžem, a múdrosť, aby som jedno od druhého vedel rozlíšiť.“

Záverečná časť práce je venovaná sociálno-psychologickým aspektom religiozity. Na rozdiel od predchádzajúcej časti, ktorá sa zameriava na analýzu osobnostných dispozícií, v tejto časti sa skúma religiozita ako výsledok sociálnych noriem, rol a referenčných skupín. V rámci nej sú uvedené kapitoly o sociológii a sociálnej psychológii náboženstva, o religiozite a prosociálnom správaní. Do tejto časti patrí aj psychologická analýza náboženských siekt, kultov a netradičných náboženských hnutí.

Prínosom publikácie je, že posledná – XIII. kapitola – je venovaná psychológii ateizmu. Pri jej spracovaní autor vychádza z úvahy, že keby sa ateizmus charakterizoval ako neprítomnosť náboženstva, potom by bolo ťažké utvoriť o tejto problematike vednú psychologickú disciplínu, pretože by sa musela zaoberať iba negatívne definovanou skutočnosťou, t.z. analýzou toho, čo neexistuje. V podstate to isté platí aj v spojitosti s náboženskou indiferentnosťou. Vlastnou oblasťou psychológie ateizmu však môže byť antiteizmus, ktorý sa líši od ateistického indiferentizmu. V prípade antiteizmu sa psychológia zameriava na skúmanie psychologických motívov neviery.

Úvodom som citoval slová autora, že predložená monografia bola napísaná ako učebnica pre potreby poslucháčov vysokých škôl. Po jej preštudovaní konštatujem, že monografia prekračuje toto svoje určenie, pretože je zaujímavá aj pre širšiu verejnosť, vrátane učiteľov a vychovávateľov, ktorí sa vo svojom výchovnom pôsobení stretávajú s rozličnými otázkami religiózneho charakteru.

Ján Grác